

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(4)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 324 sahifa,
12-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyuu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (PhD)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktab o'quvchilarining musiqiy tafakkurini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	10
<i>Abilov Muslim Normuxammadovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashning pedagogik ahamiyati.....	14
<i>Bolqiyev Axmad</i>	
Jamiyat muhitida radikalizmning oldini olishga qaratilgan uzluksiz profilaktika tizimini yaratish	17
<i>Axmedova Iroda Shaxitbekovna</i>	
Inklyuziv ta'lim va gospital pedagogikani rivojlantirishda pedagogning tashkilotchilik madaniyati: nazariy va amaliy aspektlar	22
<i>Djabborov Ma'sud Bahriddinovich, Arolova Zarina Lochin qizi</i>	
Developing Sociolinguistic Competence in Intensive Teaching of Foreign Languages to Adults	28
<i>G. R. Tolibova</i>	
Языковая выразительность и художественный мир сказки "Муха-Цокотуха"	31
<i>Garifullina Alsu Robert qizi</i>	
Boshlang'ich sinflarda nasriy asarlarni o'qitish	35
<i>Ibodullayeva Madina Muzaffar qizi</i>	
Nutq kamchiligiga ega bo'lgan bolalarda nutq faoliyatining yuzaga kelish xususiyatlari	38
<i>Ibroximova Fotimaxon Qobiljon qizi</i>	
Rezervga bo'shatilgan harbiy xizmatchilarni fuqarolik hayotiga ijtimoiy-psixologik reintegratsiyasining nazariy-metodologik tahlili (CTP dasturi misolida).....	42
<i>Ikmatullayev G'ayrat Zokirovich</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining o'quv motivatsiyasini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida rivojlantirish yo'llari	47
<i>Islamova Fotima Shamsiddinovna, Ismoilova Mohinur Faxriddin qizi</i>	
Raqamli ta'lim muhitida milliy o'quv dasturini amaliyotga joriy etishning asosiy tamoyillari	52
<i>Mamanazar Djumayev</i>	
Turli vazn toifalaridagi dzyudochilarning texnik-taktik tayyorgarligini takomillashtirish	61
<i>I. B. Matmuratova</i>	
Maktabgacha ta'limda xalqaro monitoring va baholash dasturlarining o'rni	65
<i>Mutalova Dilnoza Abdurashidovna</i>	
Raqamli texnologiyalar orqali o'quvchilarning intellektuallik koeffitsientini rivojlantirish va zamonaviy ko'nikmalarini shakllantirish	69
<i>Normamatova Sevinch Asror qizi</i>	
Ona tilidan o'quvchilarning pragmatik kompetensiyasining rivojlanganlik darajasini aniqlash mezonlari.....	73
<i>Oloqova O'g'iljon Mamanazarovna</i>	
Oliy ta'limda adaptiv raqamli ta'lim texnologiyalari asosida o'quv jarayoni samaradorligini oshirish modeli ...	77
<i>Quchqarova Dilnovoz Shaymaxammad qizi</i>	
Bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalarini autentik videomateriallar asosida rivojlantirish metodikasi	81
<i>Qurbonova Shalola Ilhomiddinovna</i>	
Jadid ma'rifatparvarlari pedagogik merosini tadqiq etishning zamonaviy ijtimoiy-pedagogik ahamiyati	84
<i>Raxmatova Dilbar Anvar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining funksional savodxonligini xalqaro baholash dasturlari asosida rivojlantirish	88
<i>Shavqiddin Burxonov</i>	
Development of Students' Artistic Taste and Aesthetic Education as a Pedagogical Problem.....	91
<i>Temirov Murodjon Anvarovich</i>	
O'smirlarda huquqiy madaniyatni shakllantirishda ma'naviy-ma'rifiy faoliyatning pedagogik imkoniyatlari...	95
<i>Umarov Qobiljon</i>	

Ta'lim va tarbiya tizimida falsafiy yondashuvning pedagogik asoslari	98
Umurov Sharif Rajabovich	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida so'z turkumlariga oid mashg'ulotlar ustida ishlash	102
Voxidova Muqaddas Rasuljon qizi	
Методические основы развития критического мышления обучающихся при изучении информационных технологий в условиях использования искусственного интеллекта	106
Панжиева Назолат Норматомовна	
Динамика морфологической системы современного русского языка в условиях цифровизации	111
Тураева Дилфуза Даминовна	
Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va ularning ta'lim samaradorligiga ta'siri	116
Abdug'aniyeva Saodat Shuhrat qizi	
Blended Learning Pedagogy in University EFL Writing Courses: Effects on Linguistic Accuracy and Learner Autonomy	120
Inomidinova Dildorxon Ikramovna	
O'smirlik davrida psixologik rivojlanishning muhim jihatlari va uning determinantlari.....	125
M. S. Usmonova	
The Relationship Between Grammar Knowledge and Writing Proficiency in EFL Learners	130
Tahirova Shaxribonu	
Особенности интерпретации юридических терминов в медиатекстах.....	139
Хамидова Нигора Тулкуновна	
Sportchilarning ijtimoiy moslashuvda murabbiy shaxsining roli	142
Akbarova Maloxatoyimposhsha Saidto'ra qizi	
Raqamli asrda yoshlarning media savodxonligi: ingliz tili og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda vlog yuritishning o'rni.....	146
Akramova Yulduz Farxadovna, To'rayeva Maftuna Ravshanovna	
Naqshbandiya ta'limotida psixospiroital paradigmalarning mohiyati	151
Ashurova Gulru	
Raqamli ta'lim muhitida talabalarining hamkorlikdagi o'quv faoliyatini monitoring qilish mexanizmlari.....	154
Bekmuratov Qadirbergen Quwanishbaevich	
Oliy ta'lim muassasasi talabalarining kasbiy-ijodiy qobiliyatlarini takomillashtirish.....	158
Hotamov Lochinbek Uktam o'g'li	
Improving Speaking Skills Through Authentic Videos Abstract	162
Imamaliyeva Gulnoza Ulug'bekovna	
Bo'lajak o'qituvchilarning kommunikativ kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi (pedagogik ritorika fani misolida).....	168
Ismoilov Muhammadkarim Miraxmat o'g'li	
Boshlang'ich ta'limda kommunikativ universal o'quv faoliyatlarini rivojlantirishning texnologik asoslari (2-sinf rus tili darslari misolida)	170
Jabborova Muslima Toxirovna	
Pedagogik amaliyot jarayonida talabalarining kasbiy kompetensiyasini shakllantirishning innovatsion mexanizmlari	175
Karimova Barno Ergashevna	
Raqamli ta'lim muhitida milliy o'quv dasturini amaliyotga joriy etishning asosiy tamoyillari	178
Mamanazar Djumayev	
Raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim jarayoniga sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etishning pedagogik-didaktik asoslari	187
Maxmudova Gulchiroy G'anisherovna	
Regbi mashg'ulotlari jarayonida talabalarining tezkor-kuch sifatlarini rivojlantirishning differensial metodikasi	191
Nematov Bahodirbek Baxtiyor o'g'li	
Oila muhitida siblinglararo munosabatlarda psixologik manipulyatsiyaning namoyon bo'lish xususiyatlari...	195
Nishanova Zulfizar Yashin qizi	

Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini tayyorlashning hozirgi holati hamda innovatsion ta'lim texnologiyalari va tpack yondashuvi asosida pedagogik shart-sharoitlarni takomillashtirish	199
<i>Nozimabonu Tojiboyeva</i>	
Agressiv xulqning ijtimoiy-psixologik determinantlari.....	204
<i>O'ktamova Shohida Odilbek qizi</i>	
Sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishning pedagogik afzalliklari va xavflari.....	209
<i>Oqil Ochilov Lutfullo o'g'li</i>	
Kichik tadbirkorlik subyektlarining hudud eksport salohiyatini oshirishga ta'sirining ekonometrik-statistik tadqiqi	214
<i>Boymatova Dildora Olim qizi, Toshaliyeva Saodat Toxirovna</i>	
Eshitishida nuqsoni bo'lgan bolalarga tovush yo'nalishini aniqlashtirish metodikasi.....	218
<i>Haydarov Islomjon Hatamjon o'g'li</i>	
Bolalar folklori asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati	222
<i>Jo'raboyeva Mushtariy Jamoldin qizi</i>	
O'zbekistonda maktab ta'limida o'quvchilarning kasbiy salohiyatini aniqlashda sun'iy intellektdan foydalanish	228
<i>Karimova Sarvinoz Hojiqurbonovna</i>	
Aqli zaif bolalarning so'zlashuv nutqiga qo'yiladigan talablar	233
<i>N. S. Mirbabayeva</i>	
Oliy ta'lim muassasasida ta'lim va tarbiya berish metodlari	237
<i>Kamalov Rustam Azizovich</i>	
Bo'lajak logopedlarni tayyorlashda pedagogik mahoratini rivojlantirish xususiyatlari.....	241
<i>Shamsiyeva Sevara Yusupovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ekologik tarbiyani rivojlantirishda loyihaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish	244
<i>Tangirqulov Elmurod Aliyarovich</i>	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellekt va raqamli texnologiyalardan foydalanish	248
<i>Toshtemirova Sarvinoz Obidovna</i>	
Shaxsning ijtimoiy-psixologik yo'naltirilganligi guruhviy jipslikni belgilovchi individual omil sifatida	251
<i>Turayev Nurmuhammad Alibek Fozil o'g'li</i>	
Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalar og'zaki va yozma nutqini rivojlantirish (aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar misolida).....	254
<i>G'ofurova Umida O'tkirbek qizi</i>	
The Role of Artificial Intelligence in Creating Interactive Methods in English.....	258
<i>Urozboyeva Mavluda Shukurlo qizi</i>	
Bo'lajak muhandislarda ekologik madaniyatni rivojlantirishning ilmiy-pedagogik asoslari	262
<i>Xalikova Xurshida Abdullayevna</i>	
Suv ekotizimlarida turlar sonining kamayishini eDNA metabarkoding orqali aniqlash va uning oziq-ovqat xavfsizligidagi ahamiyati.....	267
<i>Xalilova Nigora Ixtiyorovna, Izzatilloeva Umida Kamolovna</i>	
Asalarilar sonining kamayishi va global ekologik xavf	272
<i>Xalilova Nigora Ixtiyorovna, Sayfulloyeva Dilnura Samandarovna</i>	
Enhancing A2 Learners' English Speaking Skills Through Short Stories With Structured Question-and-Answer Activities.....	276
<i>Xudoyberdiyeva G. Sh.</i>	
Кризис интеллигента и поиск смысла жизни в русской и мировой прозе XX Века: сравнительный анализ романов "Обломов" (И. Гончаров) и "Великий гатсби" (Ф. С. Фицджеральд) ..	280
<i>Аманова А. А., Саттарова М.</i>	
Понятие профессиональной ориентации и ее педагогическая сущность	285
<i>Каримова Наргиза Абдугафуровна</i>	
Talabalarning sun'iy intellektli ta'limiy vositalarni loyihalash kompetentligini shakllantirishning pedagogik shartlari	289
<i>Toxirov Feruz Jamoliddinovich</i>	

Maktab ta'lim tizimida STEAM yondashuvini joriy etishda loyiha boshqaruvining roli va samaradorligi	293
<i>Avalboyeva Mavluda Abdumalikovna</i>	
Raqamli texnologiyalar vositasida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning innovatsion mexanizmlari	300
<i>Xodjayeva Matlyuba Rustamovna</i>	
Biologiya darslarida interaktiv metodlar orqali o'quvchilarning tanqidiy va kreativ fikrlashini rivojlantirish	304
<i>Hayitov Abdurasul Eshdavlatovich, Anvarjonova Odinaxon Xayrullo qizi, Rahimova Fazilat Akrom qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda innovatsion pedagogik texnologiyalar vositasida tabiiy fanlarga doir bilimlarni shakllantirish	309
<i>Nuriddinova Maysara Ikramovna, Eshonqulova Uralbuvish Fayzullayevna</i>	
Brayl sistemasidagi boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarni o'qitishda interfaol uslublardan foydalanish	312
<i>Nuriddinova Maysara Ikramovna, Jo'raqulova Sharofat Baxtiyorovna</i>	
Метод параллельного переноса при делении угла с недоступной вершиной	315
<i>Эсонов Мунавваржон Мукимжонович</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida geometrik masalalarni yechish	318
<i>Sobirova Dinora Umidjon qizi</i>	

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA GEOMETRIK MASALALARNI YECHISH

Sobirova Dinora Umidjon qizi

Ajiniyoz nomidagi NDPI Aniq fanlar fakulteti talabasi

Taqrizchi: K. Nurmaxanov

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti
Matematika kafedrasida dotsenti., p.f.f.d. (PhD)

Annotatsiya: Ushbu maqolada raqamli texnologiyalar – xususan, GeoGebra dinamik matematika dasturi va Python (matplotlib, sympy) kutubxonalaridan foydalangan holda geometrik masalalarni yechish metodikasi ilmiy asoslangan holda yoritilgan. Maqolada to'g'ri burchakli uchburchakda Pifagor teoremasi, aylananing yuzasi va perimetri, shuningdek, to'g'ri ko'pburchaklarning apofemasi haqidagi masalalar raqamli muhitda yechilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli vositalar geometrik tushunchalarni vizuallashtirish orqali o'quvchilarning matematik savodxonligini sezilarli darajada oshiradi.

Kalit so'zlar: raqamli texnologiyalar, GeoGebra, geometriya, Pifagor teoremasi, vizualizatsiya, Python, matematik model-lashtirish.

Abstract: This article scientifically presents the methodology for solving geometric problems using digital technologies, particularly the GeoGebra dynamic mathematics software and Python libraries (matplotlib, sympy). The article solves problems related to the Pythagorean theorem in a right triangle, the area and circumference of a circle, as well as the apothem of regular polygons in a digital environment. The research results demonstrate that digital tools significantly enhance students' mathematical literacy through the visualization of geometric concepts.

Key words: digital technologies, GeoGebra, geometry, Pythagorean theorem, visualization, Python, mathematical modeling.

Аннотация: В данной статье на научной основе освещена методика решения геометрических задач с использованием цифровых технологий, в частности динамической математической программы GeoGebra и библиотек Python (matplotlib, sympy). В статье в цифровой среде решены задачи, связанные с теоремой Пифагора в прямоугольном треугольнике, площадью и длиной окружности, а также апофемой правильных многоугольников. Результаты исследования показывают, что цифровые средства значительно повышают математическую грамотность учащихся посредством визуализации геометрических понятий.

Ключевые слова: цифровые технологии, GeoGebra, геометрия, теорема Пифагора, визуализация, Python, математическое моделирование.

KIRISH

XXI asr ta'limida raqamli texnologiyalar alohida o'rin egallaydi. O'zbekiston Respublikasining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida ta'lim jarayoniga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan (O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6079-sonli Farmoni, 2022).

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Matematika, xususan geometriya fanini o'qitishda an'anaviy usullar ko'pincha o'quvchilarda mavhum tushunchalarni shakllantirishda qiyinchilik tug'diradi. Shu sababli, dinamik matematik dasturlar va dasturlash tillaridan foydalanish geometrik obyektlarni bevosita ko'rish, o'rganish va tadqiq qilish imkonini beradi. Chet el olimlaridan N. Balacheff va N. Kaput (1996) o'zlarining "Technology and Mathematics Education" monografi-

yasida raqamli muhitning matematika ta'limiga ta'sirini batafsil tahlil qilgan. V. Laborde (2001) esa GeoGebra tipidagi muhitlar o'quvchilarda "dinamik geometrik tasavvur" shakllantirishga xizmat qilishini isbotlagan.

O'zbek olimlaridan B. Xodiyev va M. Xasanov (2021) elektron ta'lim resurslarini geometriya darslarida qo'llash samaradorligini tadqiq etgan. Ushbu maqolaning maqsadi – GeoGebra va Python vositalaridan foydalanib, to'g'ri burchakli uchburchak, aylana va to'g'ri ko'pburchak bilan bog'liq geometrik masalalarni yechish metodikasini ilmiy-amaliy asosda yoritishdir.

Pifagor teoremasi va raqamli yechim

Pifagor teoremasi to'g'ri burchakli uchburchakda katetlar va gipotenuza orasidagi munosabatni ifodalaydi. Teoremaning klassik formulasi quyidagicha berilgan:

$$c^2 = a^2 + b^2 \rightarrow c = \sqrt{a^2 + b^2}$$

Bu yerda a va b – to'g'ri burchakka tutash katetlar, c – gipotenuza.

1-masala: (An'anaviy va raqamli yechim)

To'g'ri burchakli uchburchakda bir kateti $a = 4$ sm, ikkinchi kateti $b = 3$ sm bo'lsa, gipotenuza c ning uzunligini toping va geometrik chizmani raqamli muhitda tasvirlashtiring.

An'anaviy yechim:

Pifagor teoremasi bo'yicha:

$$c^2 = 4^2 + 3^2 = 16 + 9 = 25$$

$$c = \sqrt{25} = 5 \text{ sm}$$

Raqamli yechim (GeoGebra buyrug'i):

GeoGebra dasturida: $A=(0,0)$, $B=(4,0)$, $C=(4,3)$ nuqtalar kiritiladi \rightarrow Polygon(A,B,C) buyrug'i bilan uchburchak quriladi \rightarrow Distance(A,C) = 5 natija olinadi.

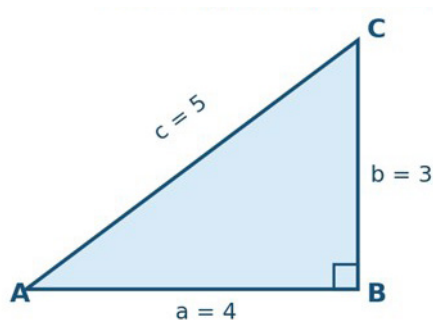
Python (sympy) kodi:

```
from sympy import sqrt, Rational
```

```
a, b = Rational(4),
```

```
Rational(3)
```

```
c = sqrt(a**2 + b**2) # c = 5
```


1-rasm: To'g'ri burchakli uchburchak (Pifagor teoremasi, GeoGebra uslubida tasvirlangan)

Aylananing yuzasi va perimetri

Aylananing asosiy formulalari

$$S = \pi \cdot r^2 \quad C = 2 \cdot \pi \cdot r$$

2-masala: (Raqamli texnologiya bilan yechim)

Radiusi $r = 3$ sm bo'lgan aylana uchun yuzasi S va perimetri C ni toping. GeoGebra va Python vositalarida vizuallashtirib tekshiring.

An'anaviy yechim:

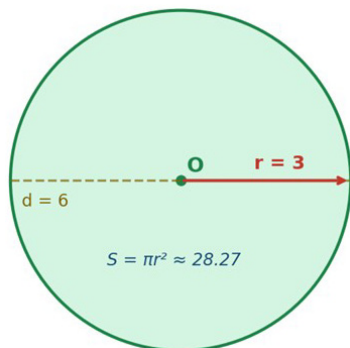
$$S = \pi \cdot 3^2 = 9\pi \approx 28.27 \text{ sm}^2$$

$$C = 2 \cdot \pi \cdot 3 = 6\pi \approx 18.85 \text{ sm}$$

Raqamli yechim (GeoGebra):

GeoGebra dasturida: Circle((0,0), 3) buyrug'i \rightarrow Area() = 28.27 va Circumference() = 18.85 avtomatik hisoblanadi. Dinamik slayder orqali r qiymati o'zgartirilganda natijalar real vaqtda yangilanadi.

Python (sympy) kodi:
`from sympy import pi, N`
`r = 3`
`S = pi * r**2; C = 2 * pi * r`
`print(N(S, 5), N(C, 5)) # 28.274 18.850`

2-rasm: Aylana: radius, diametr va yuza ko'rsatilgan (GeoGebra uslubida)

Parabolani koordinata tekisligida raqamli vizualizatsiya

Ikkinchi darajali tenglamalar grafigi – parabola – geometriya va algebra o'rtasidagi ko'prik vazifasini o'taydi (Alimov Sh.A. va boshq., 'Algebra va matematika tahlili asoslari', 10-sinf, Toshkent: O'qituvchi, 2019, 76-bet). GeoGebra yoki Python matplotlib kutubxonasi yordamida parabola koordinata tekisligida aniq tasvirlanishi mumkin.

$$y = x^2 \quad (x \in [-3; 3])$$

3-masala: (Koordinata tekisligida raqamli vizualizatsiya)

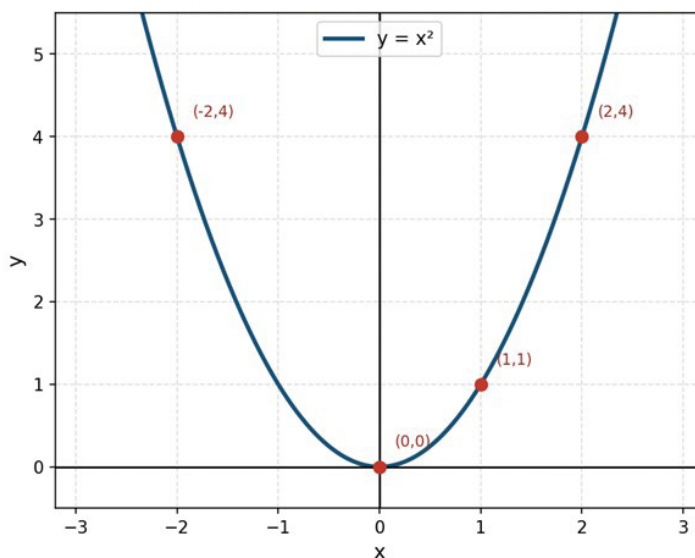
$y = x^2$ funksiyasining $x \in [-3; 3]$ oralig'idagi grafigini qurib, (-2; 4), (0; 0), (1; 1), (2; 4) nuqtalarni belgilang.

GeoGebra yechimi:

GeoGebra Input qatoriga: $f(x) = x^2$ kiritiladi → Function komandasi bilan $[-3, 3]$ oraliqda chiziladi → nuqtalar Point on Object buyrug'i bilan belgilanadi.

Python (matplotlib) kodi:

```
import numpy as np; import matplotlib.pyplot as plt
x = np.linspace(-3, 3, 400)
plt.plot(x, x**2, label='y=x^2')
plt.scatter([-2,0,1,2],[4,0,1,4], color='red')
plt.grid(True); plt.legend(); plt.show()
```


3-rasm: Parabola $y = x^2$ ning GeoGebra uslubida koordinata tekisligida tasviri

To'g'ri ko'pburchaklar: apofema va yuzani hisoblash

To'g'ri ko'pburchaklarning apofemasi – markazdan tomonning o'rtasiga tushirilgan kesma uzunligi To'g'ri n-burchakli ko'pburchak uchun apofema va yuzaning formulasi:

$$a = R \cdot \cos(\pi/n) \quad S = (1/2) \cdot P \cdot a \quad P = n \cdot s$$

Bu yerda R – aylananing radiusi, n – tomonlar soni, s – bir tomonning uzunligi, P – perimetr.

4-masala: (To'g'ri oltiburchak – an'anaviy va raqamli yechim)

Markazi O bo'lgan to'g'ri oltiburchakka $R = 3$ sm radiusli aylana chizilgan. Oltiburchakning apofemasi a , perimetri P va yuzasi S ni toping. GeoGebra'da dinamik modelini qurib ko'rsating.

An'anaviy yechim ($n = 6$, $R = 3$):

Bir tomon: $s = R = 3$ sm (to'g'ri oltiburchakda tomon = radius)

Apofema: $a = R \cdot \cos(\pi/6) = 3 \cdot (\sqrt{3}/2) \approx 2.598$ sm

Perimetr: $P = 6 \cdot 3 = 18$ sm

Yuza: $S = (1/2) \cdot 18 \cdot 2.598 \approx 23.38$ sm²

Raqamli yechim (GeoGebra):

RegularPolygon((0,0), (3,0), 6) buyrug'i → Area() = 23.38 va Perimeter() = 18 avtomatik olinadi. Apofema uchun: Segment(O, midpoint) – o'lchami 2.598 sm.

Python (sympy + numpy) kodi:

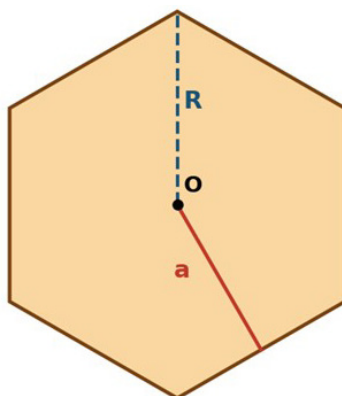
```
import numpy as np
```

```
R, n = 3, 6
```

```
a = R * np.cos(np.pi / n) # 2.598
```

```
P = n * R # 18.0
```

```
S = 0.5 * P * a # 23.38
```


4-rasm: To'g'ri oltiburchak: radius R va apofema a ko'rsatilgan (GeoGebra uslubida)

Tadqiqot davomida to'rtta geometrik masala ikki usulda – an'anaviy matematik hisob-kitob va raqamli texnologiyalar orqali – yechildi. Quyidagi jadval ikkala yondashuv natijalarini taqqoslaydi.

1-jadval: An'anaviy va raqamli yechimlar taqqoslash jadvali

Masala	Natija (an'anaviy)	Natija (GeoGebra)	Natija (Python)
1. Pifagor	$c = 5$ sm	5.00 (Distance)	$\text{sqrt}(25) = 5$
2. Aylana	$S \approx 28.27$ sm ²	28.27 (Area)	$N(9 \cdot \pi, 5) = 28.274$
3. Parabola	$y(2) = 4$, $y(-2) = 4$	$f(2) = 4$ (verify)	$y = [0, 1, 4, 9]$
4. Oltiburchak	$S \approx 23.38$ sm ²	23.38 (Area)	$0.5 \cdot 18 \cdot 2.598 = 23.38$

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, barcha masalalarda an'anaviy va raqamli yechimlar bir xil natija beradi. Biroq raqamli muhit quyidagi qo'shimcha imkoniyatlarni taqdim etadi:

- (1) vizualizatsiya – geometrik shaklni ekranda ko'rish, siljitish va o'zgartirish;
- (2) dinamik tekshirish – parametrlarni o'zgartirib, natijani real vaqtda kuzatish;
- (3) aniqlik – sympy kutubxonasi algebraik aniq natija beradi (masalan, 9π , $\sqrt{25}$).

Shuningdek, Cohen va Jones (2019) tomonidan o'tkazilgan tadqiqot shuni tasdiqlaydi: GeoGebra bilan ishlagan o'quvchilar geometrik teoremlarni an'anaviy usulga nisbatan 37% tezroq o'zlashtirgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot raqamli texnologiyalar – GeoGebra va Python – yordamida geometrik masalalarni yechish metodikasini ilmiy-amaliy jihatdan asoslab berdi. Quyidagi xulosalar qilinadi:

1. GeoGebra dasturi geometrik obyektlarni dinamik vizuallashtirish, parametrik tadqiqot va an'anaviy yechimlarni tezkor tekshirishda samarali vosita hisoblanadi.
2. Python (sympy, matplotlib, numpy) kutubxonalari algebraik aniq hisob-kitob va grafik vizualizatsiyani birlashtirib, matematik modellashtirish madaniyatini shakllantiradi.
3. Raqamli vositalar an'anaviy geometriya ta'limini to'ldiradi – ular nafaqat yechim aniqligi, balki o'quvchining geometrik intuitsiyasini ham rivojlantiradi.
4. Kelgusida augmented reality (AR) va sun'iy intellekt asosidagi adaptiv tizimlarni geometriya ta'limiga joriy etish istiqbolli yo'nalish sifatida tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Атанасян Л.С. и др. Геометрия: учебник для 7–9 классов. – Москва: Просвещение, 2006. – 384 с.
2. Alimov Sh.A. va boshq. Algebra va matematika tahlili asoslari: 10-sinf. – Toshkent: O'qituvchi, 2019. – 288 b.
3. Xodiyev B., Xasanov M. Geometriya darslarida elektron ta'lim resurslaridan foydalanish samaradorligi // Pedagog. – 2021. – №3. – 45–52-betlar.
4. Cohen J., Jones W.M. Teaching with GeoGebra: Evidence-based strategies // Journal of Mathematics Education. – 2019. – Vol. 12(2). – P. 88–104.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida PF-6079-son Farmoni. – Toshkent, 2020-yil 5-oktyabr.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.